

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

246

Polityka ekonomiczna

pod redakcją

Jerzego Sokołowskiego

Michała Sosnowskiego

Arkadiusza Żabińskiego

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Beata Filipiak, Kazimierz Krupa, Andrzej Miszczuk,
Krystyna Piotrowska-Marczak, Marzanna Poniatowicz,
Grażyna Wolska, Urszula Zagóra-Jonszta

Redakcja wydawnicza: Joanna Szynal, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawnictwa

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-209-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk: Nowa strategia rozwoju Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa (ERN) – jej uwarunkowania i ewaluacja	13
Piotr Adamczyk: Wykorzystanie rekomendacji w procesie inwestowania na rynku akcji	24
Agata Balińska: Jakość jako determinanta konkurencyjności agroturystyki	34
Przemysław Borkowski: Rola studium wykonalności w ocenie ryzyka projektu infrastrukturalnego	43
Marta Czyż, Dariusz Cichoń: Wybrane zagadnienia gospodarowania nieruchomościami w procesie rozwoju zrównoważonego	53
Paulina Filip: Franczyza jako system współpracy i finansowania przedsiębiorstw	65
Małgorzata Fronczek: Znaczenie Rosji jako partnera handlowego Polski w latach 1995-2010	76
Marcin Gospodarowicz: Analiza stanu rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w Polsce w latach 2006-2010	86
Jakub Górka, Patrycja Chodnicka: Prognoza rozwoju sieci bankomatów w Polsce	96
Anna Grabowska: Inwestycje na rynku sztuki jako narzędzie dywersyfikacji portfela inwestycyjnego w dobie kryzysów na rynkach finansowych..	106
Marianna Greta, Ewa Tomczak: Wspólna Polityka Rolna jako element dynamizowania i ochrony polskiego rolnictwa	115
Renata Grochowska: Budżet unijny jako gra interesów państw członkowskich na przykładzie Wspólnej Polityki Rolnej	125
Marcin Jurewicz: Decentralizacja systemu niemieckich izb handlowo-przemysłowych	134
Bogusław Kaczmarek, Ewa Tomczak: Wspólna Polityka Rolna a zmiany w funkcjonowaniu sektora produkcji pierwotnej w Polsce	142
Lidia Kaliszczak: Przesłanki i przejawy kształtowania klimatu sprzyjającego przedsiębiorczości na poziomie lokalnym	150
Renata Karkowska: Ryzyko systemowe – teoria i analiza przyczyn	160
Joanna Kenc: Efekty współpracy głównych miast województwa dolnośląskiego z ich miastami partnerskimi	170
Ewa Kołoszyc: Instrumenty zarządzania ryzykiem w rolnictwie po reformie Wspólnej Polityki Rolnej	179
Dorota Komorowska: Efektywność gospodarowania wybranych typów gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych	188

Elwira Leśna-Wierszołowicz: Problemy systemu zabezpieczenia emerytalnego w Polsce w kontekście skarg kierowanych do rzecznika ubezpieczonych w latach 2008-2011.....	199
Janusz Majewski: Pszczelarstwo w Polsce – wybrane problemy ekonomiczne.....	209
Dominika Malchar-Michalska: Rozwój polskiego rolnictwa w perspektywie roku 2030	219
Grażyna Mańczak: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a gospodarka Polski.....	229
Natalia Mańkowska: E-administracja a zdolność konkurencyjna gospodarki	240
Aneta Mazur-Jelonek, Anna Rychły-Lipińska, Agnieszka Sałek-Imińska, Monika Zajkowska: Restrukturyzacja jako sposób przeprowadzania zmian organizacyjnych na przykładzie Energa-Operator SA.....	250
Antoni Mickiewicz, Bogdan M. Wawrzyniak: Problematyka wielkoobszarowych gospodarstw rolnych w ustawodawstwie polskim	260
Danuta Miłaszewicz: Postępy w realizacji zrównoważonego rozwoju jako kryterium oceny polityki ekonomicznej	270
Andrzej Miszczuk: Społeczno-ekonomiczne powiązania transgraniczne regionu peryferyjnego (na przykładzie Polski Wschodniej)	280
Bartłomiej Moszoro: Znaczenie innowacyjności przedsiębiorstw w strategii zarządzania zmianą gospodarczą na poziomie regionalnym	291
Janusz Myszczyzyn: Przesłanki i ekonomiczne konsekwencje polityki protekcyjnistycznej na przykładzie „unii żyta i żelaza”.....	300
Magdalena Olczyk: Zmiany strukturalne a konkurencyjność polskiego przemysłu	311
Artur Ostromęcki, Dariusz Zajac, Andrzej Mantaj: Wpływ zmian wybranych czynników produkcji na towarowość i strategię rozwoju gospodarstw rolnych	322
Mieczysław Piechnik: Aspekty infrastruktury regionalnej i jej wpływ na rozwój turystyki w makroregionie Polski Wschodniej w latach 2000-2010.....	333
Zbigniew Piepiora: Aktywna polityka przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych w województwie zachodniopomorskim – aspekty finansowe	345
Wojciech Piontek: Implikacje teorii wyboru publicznego dla budowy gospodarki niskoemisyjnej i zasobooszczędnej.....	361
Zdzisław W. Puślecki: Zmiany we wzajemnych zależnościach w polityce rolnej między WTO i Unią Europejską.....	371
Marcin Ratajczak, Jan Wołoszyn, Ewa Stawicka: Koncepcja CSR w aspekcie pracowników na przykładzie przedsiębiorstw agrobiznesu z województwa mazowieckiego.....	381
Józef Rudnicki: Czy podział akcji maksymalizuje bogactwo akcjonariuszy?	391

Robert Rusielik, Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Efektywność publicznych uczelni technicznych w Polsce w latach 2007-2009	403
Iwona Salejko-Szyszczyk: Ewolucja barier prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych w Polsce	413
Anna Sieczko, Iлона Wyszyńska: Jakość usług w przedsiębiorstwie społecznym na przykładzie fundacji dzieciom „Zdążyć z Pomocą”	423
Magdalena Kinga Stawicka: Specjalne strefy ekonomiczne w Unii Europejskiej.....	434
Piotr Szajner: Wpływ reformy regulacji rynku cukru w UE na efektywność polskiego przemysłu cukrowniczego	444
Iwona Szczepaniak: Ocena poziomu samowystarczalności żywnościowej Polski w warunkach integracji i globalizacji gospodarczej	454
Piotr Szkudlarek: Polityka regionalna państwa w aspekcie budowy infrastruktury szerokopasmowej na przykładzie Polski Wschodniej.....	465
Paweł Szudra: Bariery lokalizacji małych przedsiębiorstw handlowych i usługowych.....	474
Agnieszka Ścianowska: Wpływ inwestycji współfinansowanych ze środków funduszu spójności na kształtowanie cen przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych.....	484
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Ewolucja aktywności innowacyjnej z perspektywy wielkości przedsiębiorstw w systemach regionalnych Polski.....	494
Marek Wigier: Efekty realizacji WPR w Polsce – doświadczenia i wyzwania w perspektywie do 2020 roku	504
Krzysztof Wiktorowski: Polityki i strategie rozwoju na tle systemu zarządzania rozwojem Polski.....	514
Tomasz Wojewodziec: Recesywne zachowania gospodarstw rolniczych prowadzonych przez przedsiębiorców ubezpieczonych w KRUS.....	523
Grażyna Wolska: Infrastruktura pocztowa w Polsce. Wybrane problemy badawcze	532
Agata Wójcik: Koszty i dochodowość polskich gospodarstw mlecznych należących do europejskiego stowarzyszenia producentów mleka w 2010 r.	542
Sabina Ząbek, Joanna Kott, Zdzisław Szalbierz: Analiza sytuacji ekonomiczno-finansowej PGE – Polskiej Grupy Energetycznej SA.....	552
Józef Stanisław Zegar: Konkurencyjność ekonomiczna <i>versus</i> konkurencyjność społeczna w rolnictwie.....	563

Summaries

Franciszek Adamczuk: New development strategy for Euroregion Neisse-Nisa-Nysa (ERN) – conditions and its evaluation.....	23
Piotr Adamczyk: Using the recommendations in investing process on the share market.....	33
Agata Balińska: Quality as a determinant of the competitiveness of rural tourism.....	42
Przemysław Borkowski: Feasibility study in the assessment of infrastructure project risk.....	52
Marta Czyż, Dariusz Cichoń: Selected aspects of property management in sustainable development process.....	64
Paulina Filip: Franchising as a system of cooperation and financing of enterprises.....	75
Małgorzata Fronczek: The significance of Russia as Polish partner in foreign trade in years 1995-2010.....	85
Marcin Gospodarowicz: The analysis of enterprise development in rural areas in Poland in the years 2006-2010.....	95
Jakub Górka, Patrycja Chodnicka: Prediction of ATM network development in Poland.....	105
Anna Grabowska: Investments in the market of art as a way for the diversification of the investment portfolio in times of crises on the financial markets.....	114
Marianna Greta, Ewa Tomczak: Common agricultural policy as an element of actuating and protecting Polish agriculture.....	124
Renata Grochowska: European budget as a business game of Member States based on the Common Agricultural Policy's example.....	133
Marcin Jurewicz: Decentralization of the system of German chambers of commerce.....	141
Bogusław Kaczmarek, Ewa Tomczak: The Common Agricultural Policy and the changes in functioning of the original production's sector in Poland.....	149
Lidia Kaliszczak: Premises and manifestations of shaping the climate encouraging local entrepreneurship.....	159
Renata Karkowska: Systemic risk – theory and analysis of reasons.....	169
Joanna Kenc: The effects of town twinning cooperation of the main cities of Lower Silesia Voivodeship.....	178
Ewa Kołoszycz: Risk management tools in agriculture after the reform of the CAP.....	187
Dorota Komorowska: Management efficiency of the selected types of organic and conventional farms.....	198

Elwira Leśna-Wierszółowicz: Problems of the protection of pension system in Poland in the context of complaints referring to the Insurance Ombudsman between 2008 and 2011	208
Janusz Majewski: Beekeeping in Poland – selected economic problems.....	218
Dominika Malchar-Michalska: The development of Polish agricultural sector in the perspective of the year 2030	228
Grażyna Mańczak: Foreign direct investments and Polish economy	239
Natalia Mańkowska: E-government and competitive ability of the economy	249
Aneta Mazur-Jelonek, Anna Rychły-Lipińska, Agnieszka Salek-Imińska, Monika Zajkowska: Restructuring as a form of implementation of organizational changes on the basis of Energa-Operator SA	259
Antoni Mickiewicz, Bogdan M. Wawrzyniak: Issues of multi-territorial farms in Polish legislation	269
Danuta Miłaszewicz: Progress towards sustainable development as a criterion of economic evaluations	279
Andrzej Miszczuk: Socio-economic transborder links of peripheral region (on the example of eastern Poland).....	290
Bartłomiej Moszoro: The importance of innovation of enterprises in the strategy of economic change management at the regional level	299
Janusz Myszczyzyn: Reasons and economic consequences of protectionist policy on the example of the “union of rye and iron”	310
Magdalena Olczyk: Structural changes and competitiveness in the Polish industry	321
Artur Ostromecki, Dariusz Zając, Andrzej Mantaj: Influence of change of chosen factors of production on the marketability and strategies of development of agricultural holdings	332
Mieczysław Piechnik: Aspects of regional infrastructure and its impact on the development of tourism in the macroregion of eastern Poland in the years 2000-2010.....	344
Zbigniew Piepiora: Active policy of natural disasters prevention in West Pomeranian Voivodeship – financial aspects	360
Wojciech Piontek: Implications of the public good theory for the creation of low carbon and resource-efficient economy.....	369
Zdzisław W. Puślecki: Changes in mutual interdependence between the WTO and the European Union in the agricultural policy	380
Marcin Ratajczak, Jan Wołoszyn, Ewa Stawicka: Concept of CSR in the aspect of employees on the example of agribusiness enterprises from Mazowieckie Voivodeship.....	390
Józef Rudnicki: Do stock splits maximize shareholders’ wealth?.....	402
Robert Rusielik, Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Efficiency of public technical universities in Poland in 2007-2009.....	412

Iwona Salejko-Szyszcak: The evolution of the privatization barriers of public enterprises in Poland.....	422
Anna Sieczko, Iłona Wyszynska: Quality of services delivered by non-government organisations based on an example of charity for children „Zdążyć z Pomocą”	433
Magdalena Kinga Stawicka: Special economic zones in the European Union	443
Piotr Szajner: Impact of the EU sugar market reform on the efficiency of Polish sugar industry	453
Iwona Szczepaniak: Assessment of the level of food self-sufficiency of Poland in the conditions of economic integration and globalization.....	464
Piotr Szkudlarek: Regional policy of the state in the context of construction of broadband infrastructure on the example of eastern Poland.....	473
Paweł Szudra: Barriers of location of small trading and service companies .	483
Agnieszka Ścianowska: The influence of the investments cofinanced from the Coherency Fund sources on the price policy of water-sewage companies	493
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Evolution of innovative activity from the perspective of size of companies in regional systems in Poland .	503
Marek Wigier: Effects of the CAP in Poland – experiences and challenges in the perspective to 2020	513
Krzysztof Wiktorowski: Development policies and strategies against the background of the system of development management of Poland.....	522
Tomasz Wojewodziec: Recessive behaviors of farms run by entrepreneurs insured by KRUS.....	531
Grażyna Wolska: Postal infrastructure in Poland. Selected research problems.....	541
Agata Wójcik: Costs and profitability of Polish dairy farms belonging to the European Dairy Farmers in 2010.....	551
Sabina Ząbek, Joanna Kott, Zdzisław Szalbierz: Analysis of economic and financial situation of PGE SA	562
Józef Stanisław Zegar: Economic competitiveness versus social competitiveness in agriculture.....	573

Dominika Malchar-Michalska

Uniwersytet Opolski

ROZWÓJ POLSKIEGO ROLNICTWA W PERSPEKTYWIE ROKU 2030

Streszczenie: W 2009 r. dokonano modyfikacji systemu zarządzania rozwojem społeczno-ekonomicznym Polski, w efekcie której przystąpiono do prac nad budową długo- i średnio-terminowych strategii rozwoju dla kraju i poszczególnych sektorów gospodarki. W projekcie długoterminowej strategii rozwoju Polski ważne miejsce zajmuje problematyka rozwoju rolnictwa. Celem artykułu jest przedstawienie oraz ocena priorytetów rozwoju określonych dla polskiego sektora rolnego do roku 2030. Ponadto nakreślono zmiany, jakie zaszły w polskim rolnictwie w okresie 2002-2010. Analizy dokonano na podstawie projektów rządowych dokumentów odnoszących się do wskazanego problemu, krajowych danych statystycznych oraz literatury przedmiotu.

Słowa kluczowe: strategia Polska 2030, strategia rozwoju, polityka rolna, rolnictwo, bezpieczeństwo żywnościowe.

1. Wstęp

W obliczu unowocześniania światowej gospodarki, wzrostu znaczenia rynków finansowych, a w konsekwencji ich oderwania od sfery realnej gospodarki, rolnictwo wydaje się zacofanym i mało atrakcyjnym sektorem. Niemniej jednak na skutek turbulencji na światowym rynku (m.in. światowego kryzysu żywnościowego 2007-2008, wzrostu światowych cen żywności, powiększania się sfery ubóstwa na świecie) ten sektor gospodarki przeżywa swój renesans. Należy przez to rozumieć ożywione zainteresowanie problematyką jego rozwoju zarówno wśród przedstawicieli świata nauki, jak i wśród rządzących (polityków). Jednym z głównych obszarów dociekań i debat stała się kwestia bezpieczeństwa żywnościowego. Ponadto analizując reakcje państw w okresie 2007-2011 odnośnie do wzrostu cen surowców rolnych, można wnioskować, że w obliczu zagrożenia bezpieczeństwa krajowych konsumentów i producentów priorytetowo zacząć być ponownie traktowane interesy narodowe niezależnie od ewentualnych konsekwencji w skali globalnej.

Wraz ze zmianą systemu zarządzania rozwojem społeczno-ekonomicznym Polski przystąpiono do prac nad budową długo- i średnioterminowych strategii rozwoju dla kraju i poszczególnych sektorów gospodarki. W przedstawionych opiniach

publicznej projektach strategii ważne miejsce zajęła problematyka rozwoju krajowego rolnictwa. Celem artykułu jest przedstawienie oraz ocena propozycji rozwoju polskiego sektora rolnego do roku 2030. Nakreślono również zmiany, jakie zaszły w polskim rolnictwie w okresie 2002-2010. Analizy dokonano na podstawie rządowych dokumentów odnoszących się do wskazanego problemu, a także krajowych danych statystycznych oraz literatury przedmiotu.

2. Identyfikacja wyzwań rozwojowych Polski do 2030 r.

W 2009 r. podjęto decyzję dotyczącą modyfikacji sposobu prowadzenia krajowej polityki rozwoju w celu poprawy jakości i efektywności oraz uproszczenia mechanizmów zarządzania¹. Zgodnie z zawartymi w ustawie wytycznymi polska polityka rozwoju społeczno-gospodarczego opiera się na następujących dokumentach strategicznych²:

I. Na szczeblu krajowym:

- a) dokumenty horyzontalne długookresowe (obowiązujące 15 lat i dłużej):
  - długookresowa strategia kraju (dla bieżącego okresu programowania, dokument: *Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju*),
  - b) horyzontalne dokumenty średniookresowe (czas obowiązywania 4+10 lat):
    - średniookresowa strategia rozwoju kraju,
    - horyzontalne dokumenty średniookresowe, które wynikają ze zobowiązań międzynarodowych, w tym narodowa strategia spójności,
    - pozostałe horyzontalne dokumenty średniookresowe – plan zagospodarowania przestrzennego kraju,
  - c) dokumenty odnoszące się do rozwoju regionów, rozwoju przestrzennego, sektorów lub dziedzin – strategie rozwoju i programy:
    - inne strategie rozwoju,
    - krajowa strategia rozwoju regionalnego,
    - strategie ponadregionalne,
    - programy.

II. Na szczeblu regionalnym:

- a) horyzontalne dokumenty długookresowe (obowiązują 15 lat i dłużej):
  - strategie rozwoju województw,
  - plany zagospodarowania przestrzennego województw,
- b) horyzontalne dokumenty średniookresowe:

---

¹ Zob. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15.05.2009 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, DzU 2009, nr 84, poz. 712.

² Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, *Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski*, Warszawa, kwiecień 2009, s. 45-60.

- regionalne programy operacyjne,
- c) regionalne dokumenty odnoszące się do zagospodarowania przestrzennego, rozwoju sektorów lub dziedzin:
- sektorowe programy rozwoju województw.

Spośród wyróżnionych dokumentów najważniejszym jest *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju*, która wyznacza wyzwania i cele społeczno-gospodarcze (zob. rys. 1). Podjęcie próby określenia długookresowych celów dla rozwoju kraju jest posunięciem, które ma za zadanie łagodzić negatywne efekty związane m.in. z doraźnym działaniem poszczególnych rządów, a przede wszystkim z brakiem spójnej długoterminowej wizji.

W 2009 r. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów opublikowała raport *Polska 2030*³, w którym zawarto analizę wyzwań społeczno-ekonomicznych w perspektywie dwóch najbliższych dekad. Do podstawowych problemów, z jakimi będzie się musiała zmierzyć Polska w ciągu nadchodzących 20 lat, zaliczono: wzrost konkurencyjności, sytuację demograficzną, wysoką aktywność zawodową oraz adaptacyjność zasobów pracy, odpowiedni potencjał infrastruktury, bezpieczeństwo energetyczno-klimatyczne, gospodarkę opartą na wiedzy i rozwój kapitału intelektualnego, solidarność i spójność regionalną, poprawę spójności społecznej, sprawne państwo, wzrost kapitału społecznego Polski. Zawarta w tym dokumencie ekspercka diagnoza stała się podstawą dla przeprowadzenia społecznej debaty i punktem wyjścia dla *Długoterminowej Strategii Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*⁴. W tym ostatnim dokumencie, który z racji członkostwa Polski w strukturach Unii Europejskiej (UE) musiał być zgodny z założeniami rozwoju ugrupowania do 2020 r. (strategia *Europa 2020*⁵), wskazuje się, że głównym celem dla Polski jest poprawa jakości życia Polaków, co ma zostać osiągnięte przez wzrost PKB *per capita*, zwiększenie spójności społecznej, zmniejszenie nierówności terytorialnych, skok cywilizacyjny społeczeństwa oraz innowacyjność w stosunku do innych krajów⁶.

Twórcy strategii wskazali 25 kluczowych decyzji, a w powiązaniu z nimi 95 projektów, które należałoby podjąć, aby zrealizować wyznaczony cel cywilizacyjny. Do obszarów oddziaływań państwa włączono także kwestie poprawy warunków ży-

³ Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*, Warszawa, lipiec 2009, s. 7 i nast.

⁴ Do dnia 24.12.2011 r. trwały konsultacje publiczne nad tym projektem, dlatego też dokument ten nie został jeszcze oficjalnie przyjęty (w momencie pracy nad artykułem – marzec 2012 – strategia ta nadal pozostaje projektem). Zob. <http://zds.kprm.gov.pl/aktualnosci/przedluzenie-terminu-konsultacji-spolecznych-dsrk-i-srkl> (pobrano 01.03.2012).

⁵ Komisja Europejska, *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, KOM (2010) 2020 wersja ostateczna, Bruksela 3.III.2010.

⁶ Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, *Polska 2030...*, s. 30.

Rys. 1. Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski

Źródło: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, *Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Projekt*, część I, Warszawa, 17 listopada 2011, s. 6.

cia na wsi oraz bezpieczeństwo żywnościowe kraju (problem rozwoju rolnictwa), o których będzie mowa w kolejnych częściach artykułu⁷.

3. Tendencje w rozwoju rolnictwa w latach 2002-2010

Od momentu wejścia polskiej gospodarki, w tym także rolnictwa i obszarów wiejskich, na ścieżkę transformacji systemowej minęły już ponad dwie dekady. W tym okresie nastąpiły istotne zmiany w odniesieniu do takich zagadnień, jak: ludność

⁷ Resortem odpowiedzialnym za przygotowanie *Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa* jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (w marcu 2012 r. projekt znajdował się w konsultacjach międzyresortowych). Zob. <http://www.minrol.gov.pl/pol/Aktowka/Ogloszenia/Podsumowanie-konsultacji-Strategii-zrownowazonego-rozwoju-wsi-rolnictwa-i-rybactwa> (pobrano 01.03.2012).

rolnicza, produkcja rolna, struktura agrarna czy warunki życia ludności rolniczej⁸. Zaobserwowane przekształcenia, a także sytuacja gospodarcza na świecie od 2007 r. (globalny kryzys finansowy, recesja gospodarcza, niepewność co do utrzymania strefy euro, światowy kryzys żywnościowy, wysokie ceny produktów rolnych) sprawiają, iż konieczna staje się ich ocena oraz próba nakreślenia potencjalnych scenariuszy rozwoju tego sektora w wymiarze krajowym.

Od początku lat 90. XX wieku w Polsce maleje udział rolnictwa w tworzeniu PKB⁹, co uznaje się za oznakę strukturalnego unowocześnienia krajowej gospodarki (przejścia do kolejnego stadium rozwoju¹⁰). W 2000 r. wskaźnik ten wynosił 4,4%, podczas gdy w roku 2010 już tylko 3,1%¹¹ (w tab. 1 przedstawiono główne wskaźniki charakteryzujące stan polskiego rolnictwa w roku 2002 i 2010¹²). Z analizy przedstawionych danych wynika, że¹³:

- następuje zmniejszenie ogólnej liczby gospodarstw rolnych (w badanym okresie zaobserwowano spadek o ok. 23%) przy jednoczesnym zmniejszeniu liczby gospodarstw najmniejszych (do 5 ha) i wzroście liczby gospodarstw średnich, jak również tych największych (powyżej 50 ha) oraz średniej wielkości gospodarstw rolnych (porównując te dane do średniej wielkości gospodarstw w UE-27 w 2007 r. – 12,6 ha, należy stwierdzić, że statystyczne polskie gospodarstwo rolne dysponuje arealem 6,8 ha¹⁴, co potwierdza problem rozdrobnienia struktury własnościowej),
- rolnictwo nadal pozostaje ważną częścią struktury przestrzennej kraju; powierzchnia użytków rolnych (UR) obejmuje 52% terytorium kraju (w UE-27 – 42%), przy czym województwami o największym udziale UR są: lubelskie, łódzkie, wielkopolskie, opolskie, mazowieckie, podlaskie, kujawsko-pomorskie,

⁸ Szerzej o zmianach w polskim rolnictwie w XX wieku zob. E. Gorzelak, *Radykalne zmiany w rolnictwie polskim w XX wieku*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 2011, nr 4, s. 7-34.

⁹ Co jest charakterystyczną tendencją dla krajów rozwiniętych.

¹⁰ Zob. W.W. Rostow, *The take off into self-sustaining growth*, „The Economic Journal”, vol. 66, no. 261, March 1956, s. 25-48.

¹¹ GUS, *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2011*, Warszawa 2011, s. 475.

¹² W artykule wykorzystano dane z dwóch powszechnych spisów rolnych przeprowadzonych w Polsce po 1989 r., tj. w roku 2002 i 2012.

¹³ Ponadto na podstawie analizy innych źródeł należy dodać, iż następuje proces ekspansji terenów zabudowanych (następuje wyłączenie UR spod rolnictwa na rzecz budownictwa mieszkaniowego, w okresie 200-2008 na cele budownictwa przeznaczono 11 tys. ha UR; szacuje się, że w kolejnych 20 latach zurbanizowanych zostanie 526 tys. ha UR), podwyższenie jakości i wzmocnienie konkurencyjności polskiego eksportu towarów rolno-spożywczych. Zob. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa*, projekt z dnia 14 grudnia 2010, Warszawa 2010, s. 91 oraz 111.

¹⁴ European Commission, Agriculture and Rural Development, *Agriculture in the UE. Statistical and Economic Information Report 2010*, Luxembourg 2011, s. 43.

Tabela 1. Wybrane wskaźniki charakteryzujące stan polskiego rolnictwa w okresie 2002-2010

Kategoria	Rok 2002		Rok 2010		Zmiana (rok 2002 = 100)
Liczba gospodarstw rolnych (tys.)	2933		2278		77,7
Powierzchnia użytków rolnych ogółem (tys. ha)	16899		15534		91,9
Srednia powierzchnia użytków rolnych ogółem w gospodarstwie rolnym (ha)	5,76		6,82		118,4
Liczba gospodarstw rolnych ogółem według grup obszarowych (udział w ogóle gospodarstw)	wielkość gospodarstwa (ha)	udział w ogóle gospodarstw (%)	wielkość gospodarstwa (ha)	udział w ogóle gospodarstw (%)	
	<1	33,3	<1	31,4	94,3
	1 – 5	39,1	1 – 5	37,9	96,9
	5 – 10	14,6	5 – 10	15,4	105,5
	10 – 15	6,2	10 – 15	6,7	108,1
	15 – 20	2,9	15 – 20	3,2	110,3
	20 – 50	3,3	20 – 50	4,2	127,3
> 50	0,7	> 50	1,2	171,4	
Powierzchnia zasiewów (tys. ha)	Ogółem, w tym:	10764	Ogółem, w tym:	10565	98,2
	zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	7939	zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	7187	90,5
	ziemniak	803	ziemniak	387	48,2
	burak cukrowy	303	burak cukrowy	206	68
	rzepak i rzepik	439	rzepak i rzepik	946	215,5
	warzywa gruntowe	171	warzywa gruntowe	139	81,3
Zwierzęta gospodarskie (tys. szt.)	bydło	5533	bydło	5755	104
	trzoda chlewna	18629	trzoda chlewna	15271	82
	owce	345	owce	268	77,7
Ciągniki (tys. szt.)	1365		1471		107,8
Pracujący wyłącznie lub głównie w rolnictwie (tys. osób), dane za rok 2010*	pracujący ogółem		2296		-
	gospodarstwa osób prawnych (pracownicy najemni)		38		-
	pracownicy najemni w gospodarstwie indywidualnym		42		-
	pracujący w swoim gospodarstwie indywidualnym, w tym:		2216		-
	wyłącznie		1945		-
głównie		271		-	

* Brak danych za rok 2002 wynika ze zmiany metodologii.

Źródło: opracowano na podstawie GUS, *Informacja o wstępnych wynikach Powszechnego Spisu Rolnego 2010*, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_psr_Info_wstepne_wyniki_psr_2010_300611.pdf (pobrano 03.03.2012).

- nastąpiła zmiana struktury zasiewów i zmniejszenie obszaru głównych upraw (największy spadek, bo aż o ponad 50% odnotowano w przypadku ziemniaka),

zaobserwowano wzrost (o ok. 116%) upraw roślin przemysłowych, głównie rzepaku i rzepiku, co wynika m.in. z coraz większych możliwości wykorzystania tych roślin do produkcji biopaliw (wzrost opłacalności produkcji rolnej w tym obszarze),

- wzrosła liczba ciągników w gospodarstwach rolnych¹⁵,
- zatrudnienie w rolnictwie nadal pozostaje na wysokim poziomie (na tle UE-27 Polska należy do krajów o największym udziale pracujących w tym sektorze; w 2009 r. było to w UE-27 – 5,1%, w Polsce zaś – 13,3%, przy czym najwyższy udział był w Rumunii – 29,1%, natomiast najniższy m.in. w Niemczech – 1,7% i we Francji – 2,9%¹⁶).

Na podstawie tej syntetycznej charakterystyki stanu polskiego rolnictwa w pierwszej dekadzie XX wieku oraz porównania otrzymanych wyników ze stanem rolnictwa krajów UE-15 można stwierdzić, iż w dalszym ciągu cechuje się ono niekorzystną strukturą agrarną, niską produktywnością ziemi i kapitału, zbyt dużym zatrudnieniem w tym sektorze oraz uzależnieniem dochodów rolniczych od transferów w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) UE. W obliczu takiej diagnozy w nadchodzących latach konieczne jest kontynuowanie działań mających na celu dokonanie przekształceń strukturalnych w tym sektorze.

4. Rola rolnictwa w polityce rozwoju Polski do 2030 r.

Światowy kryzys żywnościowy 2007-2008, któremu towarzyszyły znaczne wahania cen surowców rolnych, w istotny sposób wpłynął na potrzebę przededefiniowania roli rolnictwa i polityki rolnej w nadchodzących latach¹⁷. Przed tym wyzwaniem stanęła również UE, co znalazło swoje przełożenie na prace nad opracowaniem kształtu i ram finansowych dla WPR UE na lata 2014-2020. Jednym z kluczowych obszarów zainteresowań stała się kwestia bezpieczeństwa żywnościowego¹⁸, a także sprostanie

¹⁵ Z badań przeprowadzonych przez M. Świtłyka nad kwestią efektywności technicznej w polskim rolnictwie wynika, że w latach 1998–2009 rolnictwo Polski było efektywne (województwami o najwyższym wskaźniku były: dolnośląskie, opolskie, wielkopolskie, podlaskie, lubuskie). M. Świtłyk, *Efektywność polskiego rolnictwa w latach 1998–2009*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 2011, nr 4, s. 59-79.

¹⁶ European Commission, *Agriculture and Rural Development...*, s. 43.

¹⁷ Szerzej o problematyce kryzysu żywnościowego D. Malchar-Michalska, *The Global Food and Economic Crisis and Their Impact on Food Security*, [w:] *Crucial Problems of International Relations through the Eyes of Young Scholars. A New Era in International Relations*, M. Klusak (red.), University of Economics, Prague 2011, s. 203-219.

¹⁸ Zob. szerzej: D. Malchar-Michalska, *Bezpieczeństwo żywnościowe a reforma wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej po 2013 roku*, [w:] *Kryzys ekonomiczny a przestrzenny i funkcjonalny wymiar polityki gospodarczej*, K. Pająk, J.T. Tomidajewicz (red.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011, s. 213-230.

wymaganiom, przed jakimi stoi współcześnie europejski model rolnictwa¹⁹. Wskazane (tylko niektóre) problemy także wpłynęły na podjęcie działań, których celem stało się określenie roli polskiego rolnictwa w rozwoju społeczno-ekonomicznym kraju w nadchodzących dwóch dekadach.

Z analizy dwóch projektów dokumentów: *Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju* oraz *Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa* wynika, że głównymi celami w obszarze rolnictwa będą:

- poprawa struktury agrarnej przez wzrost wielkości gospodarstw rolnych i przechodzenie ludności rolniczej do pracy poza tym sektorem (problem: w dokumentach wskazano, iż w 2030 r. zostanie zakończony proces modernizacji rolnictwa, natomiast dotychczas – w dokumentach szczegółowych – brakuje odniesienia do wskazania wskaźników realizacji strategii, np. kwestii, jaka ma być pożądana struktura agrarna w Polsce²⁰),
- zapewnienie krajowego bezpieczeństwa żywnościowego przez m.in.: utrzymanie bazy produkcyjnej rolnictwa i rybactwa, wytwarzanie bezpiecznej dla konsumenta żywności, przestrzeganie zasad uczciwej konkurencji na światowym rynku, wzrost świadomości konsumenckiej w zakresie prawidłowego odżywiania oraz producentów w obszarze produkcji rolno-spożywczej (problem: w obliczu proponowanych zmian WPR UE po 2013 r. zauważalny jest brak instrumentów, które w sposób istotny sprzyjałyby z jednej strony podtrzymywaniu gospodarstw żywotnych ekonomicznie, zdolnych do odtwarzania i modernizacji posiadanego kapitału produkcyjnego, a z drugiej strony – eliminacji gospodarstw nastawionych jedynie na samo przetrwanie, których głównym źródłem egzystencji będą transfery w ramach dopłat bezpośrednich)²¹,
- poprawa konkurencyjności i produktywności sektora rolno-spożywczego przez m.in. wzrost innowacyjności, transfer wiedzy, dostosowania strukturalne (m.in. wzrost integracji poziomej i pionowej w krajowym agrobiznesie, wzmocnienie rynków hurtowych, poprawa logistyki w łańcuchu rolno-spożywczym) czy poprawa pozycji polskiego sektora rolno-spożywczego na rynku międzynarodowym,

¹⁹ Zob. szerzej: S. Kowalczyk, R. Sobiecki, *Europejski model rolnictwa wobec wyzwań globalnych*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 2011, nr 4, s. 35-57.

²⁰ Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, *Strategia Zrównoważonego Rozwoju...*, s. 57-58.

²¹ Por. W. Józwiak, W. Michna, Z. Mirkowska, *Procesy zachodzące w rolnictwie polskim w latach 1990-2010, projekcja na rok 2013 i pożądana wizja rolnictwa w 2020 roku – zagadnienia wybrane*, IERiGŻ, Warszawa 2011, s. 33-36; European Commission, *Common Agricultural Policy Towards 2020*, SEC (2011) 1153 final/2, Brussels, 20.10.2011; A. Czyżewski, A. Matuszczak, B. Wieliczko, *Ocena projekcji budżetowych UE dotyczących kolejnego okresu programowania w kontekście Wspólnej Polityki Rolnej*, IERiGŻ, Warszawa 2011; <http://www.minrol.gov.pl/pol/Ministerstwo/Biuro-Prasowe/Informacje-Prasowe/Wstepna-ocena-najwazniejszych-zalozen-pakietu-legislacyjnego-WPR2020-z-perspektywy-Polski> (pobrano 5.03.2012); J.S. Zegar, *Wspólna Polityka Rolna po 2013 roku*, „Więś i Rolnictwo” 2010, nr 3; W. Poczta, *Wspólna Polityka Rolna UE po 2013 roku – uzasadnienie, funkcje, kierunki rozwoju w kontekście interesu polskiego rolnictwa*, „Więś i Rolnictwo” 2010, nr 3, s. 45-46.

- sprostanie wyzwaniom środowiskowym w produkcji rolnej m.in. przez wsparcie produkcji ekstensywnej na obszarach o unikatowych walorach przyrodniczych, racjonalne wykorzystanie zasobów wody oraz nawozów i innych środków ochrony roślin do produkcji rolnej.

5. Podsumowanie

Z analizy projektów strategii określających kierunki rozwoju Polski, w tym sektora rolnego do roku 2030, wynika, iż rolnictwo nadal będzie pełnić ważną funkcję społeczno-ekonomiczną. W analizowanych dokumentach (zgodnie z ogólnościowym trendem) dostrzeżono ponadto krajowy wymiar problemu bezpieczeństwa żywnościowego, który od początku lat 90. XX wieku był generalnie pomijany jako kwestia, z którą polska gospodarka ze względu na posiadane zasoby nie będzie rzekomo miała problemu. Z dokonanego przeglądu wynika, że będzie kontynuowana ścieżka rozwoju bez jednoznacznie zarysowanego efektu – wizji i modelu rolnictwa, ku któremu należałoby podążać. Jeśli bowiem restrukturyzacja sektora ma zmierzać ku modelowi europejskiemu, warto pamiętać, że koszt utrzymania go będzie coraz wyższy przy jednoczesnej tendencji spadkowej jego konkurencyjności na rynkach międzynarodowych. W obliczu problemów strukturalnych oraz finansowych w UE w perspektywie nadchodzących 20 lat sztywność WPR UE wydaje się nie do utrzymania²². Zatem przyszła reforma, która być może odetnie lub co najmniej zredukuje dopływ transferów dla uzależnionych od nich gospodarstw rolnych, może spowodować ponownie (podobnie jak na początku lat 90. XX wieku) problemy z odnalezieniem się polskich rolników w rynkowych realiach.

Literatura

- Czyżewski A., Matuszczak A., Wieliczko B., *Ocena projekcji budżetowych UE dotyczących kolejnego okresu programowania w kontekście Wspólnej Polityki Rolnej*, IERiGŻ, Warszawa 2011.
- European Commission, Agriculture and Rural Development, *Agriculture in the UE. Statistical and Economic Information Report 2010*, Luxembourg 2011.
- European Commission, *Common Agricultural Policy Towards 2020*, SEC(2011) 1153 final/2, Brussels, 20.10.2011.
- Gorzelał E., *Radykalne zmiany w rolnictwie polskim w XX wieku*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 2011, nr 4.
- GUS, *Informacja o wstępnych wynikach Powszechnego Spisu Rolnego 2010*, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_psr_Info_wstepne_wyniki_psr_2010_300611.pdf.
- GUS, *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2011*, Warszawa 2011.
- <http://www.minrol.gov.pl>.

²² Choć z drugiej strony jest jedną z najstarszych polityk i najdłużej utrzymywanych wsparć finansowych.

<http://zds.kprm.gov.pl>.

Jóźwiak W., Michna W., Mirkowska Z., *Procesy zachodzące w rolnictwie polskim w latach 1990-2010, projekcja na rok 2013 i pożądana wizja rolnictwa w 2020 roku – zagadnienia wybrane*, IERiGŻ, Warszawa 2011.

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, *Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Projekt*, Warszawa, 17 listopad 2011.

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*, Warszawa, lipiec 2009.

Komisja Europejska, *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, KOM (2010) 2020 wersja ostateczna, Bruksela 3.III.2010.

Kowalczyk S., Sobiecki R., *Europejski model rolnictwa wobec wyzwań globalnych*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 2011, nr 4.

Malchar-Michalska D., *Bezpieczeństwo żywnościowe a reforma wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej po 2013 roku*, [w:] *Kryzys ekonomiczny a przestrzenny i funkcjonalny wymiar polityki gospodarczej*, K. Pająk, J.T. Tomidajewicz (red.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011.

Malchar-Michalska D., *The Global Food and Economic Crisis and Their Impact on Food Security*, [w:] *Crucial Problems of International Relations through the Eyes of Young Scholars. A New Era in International Relations*, M. Klusak (red.), University of Economics, Prague 2011.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybnictwa*, projekt z dnia 14 grudzień 2010, Warszawa 2010.

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, *Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski*, Warszawa, kwiecień 2009.

Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15.05.2009 roku w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, DzU 2009, nr 84, poz. 712.

Poczta W., *Wspólna Polityka Rolna UE po 2013 roku – uzasadnienie, funkcje, kierunki rozwoju w kontekście interesu polskiego rolnictwa*, „Wieś i Rolnictwo” 2010, nr 3.

Rostow W.W., *The take off into self-sustaining growth*, „The Economic Journal”, vol. 66, no 261, March 1956.

Świtłyk M., *Efektywność polskiego rolnictwa w latach 1998-2009*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 2011, nr 4.

Zegar J.S., *Wspólna Polityka Rolna po 2013 roku*, „Wieś i Rolnictwo” 2010, nr 3.

THE DEVELOPMENT OF POLISH AGRICULTURAL SECTOR IN THE PERSPECTIVE OF THE YEAR 2030

Summary: In 2009 the system of managing socio-economic development of Poland was modified. That is why Polish government started intensive preparations of a set of long- and medium development strategies of the whole country as well as of particular sectors. The agricultural sector plays a vital role in the project of the National Long-Term Development Strategy. The main aim of the paper is to present and evaluate proposals relating to the development of Polish agriculture in the perspective of the year 2030. Moreover, the author emphasizes the main changes in this sector which occurred between 2002 and 2010. The analysis was based on official government documents, statistical data and relevant literature of the subject.

Keywords: Strategy of Poland 2030, the strategy of development, agricultural policy, agriculture and food security.